

Kriminaalihuollon tukisäätiön asiantuntijalausunto lakivaliokunnalle

Asia: HE 165/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vankeuslain ja tutkintavankeuslain tupakointia koskevien säännösten muuttamisesta

Perustuslakivaliokunta on antanut lausuntonsa lakiehdotukseen vankien tupakoinnin täyskiellosta. Perustuslakivaliokunta ei pidä valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallisena ehdotettua sääntelyä tupakoinnin kieltämisestä suljettujen vankiloiden ja avovankiloiden sisätiloissa. Tupakoinnin kokonaan kieltämistä perustuslakivaliokunta sen sijaan pitää jokseenkin ongelmallisena, kun sitä perustellaan salatupakoinnin estämisellä, jota voitaneen toteuttaa totaali kieltä lievemmin toimenpitein. Vankeja ei voida asettaa eri asemaan vankeusrangaistuksen toteuttamistapojen mukaan. Suljettujen vankiloiden vangeille tulee siten mahdollistaa tupakointi ulkotiloissa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö yhtyy perustuslakivaliokunnan lausuntoon.

Tupakointi ulkotiloissa

Oikeusministeriö esittää 1.12. lakivaliokunnalle antamassaan vastineessa, että sääntelyä täydennettäisiin siten, että vangeille annettaisiin mahdollisuus tupakointiin vähintään kerran päivässä ulkotiloissa. Lisäksi esitetään, että Rikosseuraamuslaitoksella olisi toimivalta antaa määräyksiä tupakoinnin järjestämisestä. Määräyksessä olisi mahdollista edellyttää tupakoinnin järjestämistä useammankin kuin kerran päivässä, jos se on mahdollista vankilan toiminnan ja turvallisuuden näkökulmasta.

Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää perusteltuna, että tupakointi toteutettaisiin ulkoilun yhteydessä ja että vankilat pystyisivät olosuhteiden niin salliessa lisäämään tupakointikertoja. Kaikilla vangeilla on oikeus ulkoiluun kerran päivässä tunnin ajan. Kaikki vangit eivät kuitenkaan syystä tai toisesta halua tai uskalla ulkoilla, mutta tupakointi on sallittua vain ulkona. Olisi tarpeellista miettiä, miten näiden vankien osalta tupakointi järjestetään ulkotiloissa. On myös tilanteita, joissa valvontahenkilökunnan puuttumisen takia ulkoiluja joudutaan perumaan. Vankilan sisäpiha voi myös olla pieni, jolloin tupakoimattomat vangit ja valvomassa olevat henkilöt mahdollisesti altistuvat tupakansavulle.

Vankien oikeus lääketieteellisten tarpeiden mukaiseen hoitoon

Perustuslakivaliokunta edellytti sääntelyä täydennettäväksi siten, että vangeille turvataan säännösperustaisesti oikeus nikotiinikorvaustuotteisiin, lääkehoitoon ja muuhun tukeen. Oikeusministeriö ehdottaa, että vankeuslakia (10 luku 1 § 1 mom) ja tutkintavankeuslakia (6 luku 1 § 1 mom) muutettaisiin siten, että vangeilla ja tutkintavangeilla olisi oikeus lääketieteellisten tarpeiden mukaiseen hoitoon tupakoinnista vieroittautumiseksi.

Kriminaalihuollon tukisäätiö kannattaa esitystä.

Vankiterveydenhuollon resurssit

Kriminaalihuollon tukisäätiö on jo aiemmissa lausunnoissaan esittänyt huolensa Vankiterveydenhuollon riittävästä lisäresurssoinnista muutoksen yhteydessä. Esitetty kolmen henkilötövuoden lisäresurssi koko maahan vaikuttaa vähäiseltä tarpeeseen nähden, vaikka vangit pääsisivät kerran päivässä tupakoimaan. Esitetty lisäys ei riitä kompensoimaan nykyistäkin aliresurssointia.

Rikosseuraamuslaitoksen resurssit

Oikeusministeriön vastineessa 1.12. on esitetty Rikosseuraamuslaitoksen rahoituksen tarve hyvin laveasti (175000-650 000 euroa). Rahoitus onkin ministeriön mukaan arvioitava uudelleen perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella ja samalla selvitetään lisärahoituksen tarvetta Rikosseuraamuslaitokselle. Hallituksen esityksessä Rikosseuraamuslaitokselle ei esitetty lainkaan lisäresursseja.

Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoo edelleen, että Rikosseuraamuslaitos tarvitsee lisäresursseja ja lisäresursseissa on otettava huomioon paitsi nikotiinikorvaustuotteiden jakaminen, myös vankien ohjaus ja neuvonta, tukiryhmien vaatimat resurssit (yhdessä Vankiterveydenhuollon kanssa) sekä nikotiinikorvaustuotteiden kuukautta pidempi veloitukseton aika vangeille.

Tupakoinnin rajoittaminen kerran päivässä tapahtuvaksi altistaa vankeja vieroitusoireille, ja niiden ehkäisemiseksi ja myös tupakoinnin lopettamiseksi tarvitaan riittävät resurssit, joilla ehkäistään myös salatupakointia ja tupakkatuotteiden salakuljetusta. Valvonnalla ei pystytä täysin estämään tupakan kuljettamista sellihin.

Säännösmuutosten voimaantulo

Säännösmuutosten ehdotetaan tulevan voimaan vuoden 2022 alussa. Oikeusministeriö toteaa 1.12. antamassaan vastineessa, että muutokseen valmistautumiseen tarvitaan noin kuusi kuukautta.

Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoo, että vankiloissa tapahtuvaan muutokseen tarvitaan vähintään vuosi, jolloin säännösmuutosten voimaantulon aikaisin ajankohta olisi vuoden 2023 alussa. Tällöin vankiloille ja vankiterveydenhuollolle jäisi riittävästi aikaa tarvittaviin toimenpiteisiin, esimerkiksi tupakoinnin lopettamisen ohjaukseen jo ennen säännösmuutosten voimaantuloa. Lisäksi valmistelutyötä tehdään siviiliarvioinnissa. Ruotsissa, jossa tupakointi on vuodesta 2007 lähtien rajattu ulkotiloissa tapahtuvaksi, nuuskan salliminen on todennäköisesti vähentänyt ongelmia merkittävästi.

Vankien päihdeongelmien hoito

Vankien nikotiiniriippuvuuteen liittyy usein myös päihderiippuvuus (tutkimusten mukaan lähes 90 %:lla on elämänaikainen päihderiippuvuus), mutta päihdehoitoa vankila-aikana saa vain pieni osa.

Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoo, että myös päihdehoitomahdollisuuksia, kuten vankiloiden kuntoutusosastoja (joilla on riittävät ohjaajaresurssit) ja sijoittamista ulkopuolisiin päihdelaitoksiin tulisi lisätä vankiloissa merkittävästi, mikä osaltaan vaikuttaisi järjestyshäiriöitä vähentävästi.

Sanna Sunikka

Toimitusjohtaja

Marjatta Kaurala

Kriminaaliasiamies

